

Valtiotieteellinen Yhdistys 75 vuotta

DAG ANCKAR

Juhlapuhe. Juhlailalliset, Ravintola Bellevue, Helsinki, 24.9.2010

Valtiotieteellisen yhdistyksen historia on kansainvälisenkin mittapuun mukaan pitkä ja kunniakas. Kun yhdistys perustettiin vuonna 1935, oli maailmassa vain kaksi muuta vastaavaa yhdistystä, nimittäin Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Suomi oli siis ainakin tällä indikaattorilla tieteenalan edelläkävijöiden joukossa, jos toki on heti todettava että Suomen tapaus ehkä ei ole aivan vertailukelpoinen. Yhdistyksen historiaa ja toimintaa on nimittäin lähestyttävä dualistisen viitekehityksen kautta, missä osittain vastakkaisina ja osittain toisiinsa kietoutuneina ovat olleet pyrkimykset edistää niin tieteen ulkoisia kuin sisäisiä pyrkimyksiä ja tavoitteita – alkutaipaleella aina toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan ulkoiset tavoitteet olivat yhdistyksessä etusijalla. Yhdistyksen joulukuussa 1935 hyväksytyt säännöt määrittelivät yhdistyksen tarkoituksiksi valtiollisen kansalaistaidon syventäminen ja levittäminen, oman ajan valtiollisen ja yhteiskunnallisen kehityksen seuraaminen ja valaiseminen, sekä valtiotieteellisen tutkimuksen edistäminen. Säännöt kuvastivat siis ennen kaikkea, kuten Kari Paakkunainen vuonna 1985 julkaistussa yhdistyksen 50-vuotishistoriikissa on todennut, ”seuran demokraattisen kansalaisjärjestön roolia ja kansalaistiedon laajentamispyrkimystä” (1985, 36). Vielä 1940-luvun jälkipuoliskolla yhdistys oli, Jaakko Nousiaisen luonnehdintaa lainatakseeni, ”perustamisensa hengen mukaisesti enemmän

valtiollisista asioista kiinnostuneiden kansalaisten yhdistys kuin varsinainen tieteellinen seura” (Nousiainen 1983, 184).

Kirjoituksessaan Nousiainen edelleen kertoo kuinka tukholmalainen professori, nimittäin Elis Hästad, 1940-luvun lopulla julkaistussa tiederaportissaan UNESCO:lle, kirjoitti että politiikantutkimusta harjoitetaan itsenäisenä tieteenalana Skandinavian maissa pääasiassa Ruotsissa ja ruotsinkielisessä osassa Suomea. Toteamus kertoo, Nousiaisen sanoin, ”jos ei muusta niin kosketusten vähäisyydestä kielirajan yli naapurimaiden kesken” (1983, 194). Itse olen, eräässä ruotsalaisella foorumilla pitämässäni esitelmässä, samaan Hästadin raporttiin viitaten, todennut että arvon professori kyllä tunsikin Sven Lindmanin ja Lolo Krusius-Ahrenbergin, vaan ei K. R. Brotheruksen, Yrjö Ruudun, Jussi Teljon ja Tuttu Tarkiaisen olemassaoloa ja toimintaa (Anckar 1988b, 54). Tilanne on tästä paljon korjaantunut, niin pohjoismaisessa kuin kansainvälisemmässä kosketuskentässä. Tuoreessa katsauksessaan suomalaisen valtio-opin tilaan ja katsausta täydentävässä konferenssijulkaisussaan Erkki Berndtson toteaa että yhdistys on aina ollut aktiivinen kansainvälisessä toimintakentässä, liittyen jo vuonna 1952 International Political Science Association’in (IPSA) jäseneksi, ja osallistuen jo 1960-luvulta lähtien pohjoismaiseen yhteistyöhön valtio-opin saralla (Berndtson 2007, 2008). Aktiivisuutta voidaan kuvata ja arvioida monellakin mittarilla, joista mainitsen tässä vain yhden. Käy-

tettävissä oleva tilastotieto kertoo, että suomalaiset osallistujat vuoden 1979 IPSA:n maailmankongressissa Moskovassa ja vuoden 1985 vastaavassa kongressissa Pariisissa sijoittuivat jaetulle viidennelle ja vastaavasti yhdeksännelle sijalle osallistujamaiden joukossa esitelmien lukumäärän mukaisessa järjestyksessä (Laponce 1988, 62). Saavutus on vähintäänkin kohtalainen – todettakoon, että mikään muu Pohjoismaa ei sijoittunut kummallakaan kerralla kymmenen joukkoon.

Kehitys Nousiaisen kertomasta tilanteesta Berndtsonin kertomaan tilanteeseen lähti varsinaisesti liikkeelle sodanjälkeisinä vuosina ja kulmineitui vuonna 1953. Yhdistykselle hyväksyttiin silloin uudet, toimintamuotojen painopisteitä korjaavat säännöt. Yhdistyksen perimmäinen tarkoitus oli nyt edistää valtiotieteellistä tutkimusta ja valtiotieteellisten kysymysten harrastusta Suomessa ja osallistua alan kansainväliseen tieteelliseen yhteistoimintaan. Yrjö Ruudun aloitteesta aikoinaan syntynyttä kansalaisjärjestöä ja sen kansanvaltuuksellisen perusideologian pohjalta syntynyttä toimintaa ei tieteenkään pidä aliarvioida – yhdistyksen viiteryhmä oli heterogeeninen, mutta siihen kuuluivat monet tieteen ja kulttuurin alojen merkikhenkilöt. Samalla on kyllä todettava että yhdistys oli varsinaisesti foorumi paremminkin kuin moottori, peili eikä niinkään ikkuna (Anckar 1986, 257). Joka tapauksessa, vanha tieteellisiä normeja ja identiteettejä kyseenalaistava käytäntö ei enää vastannut uuden tieteellisen sukupolven pyrkimyksiä, intressejä, ja tarpeita. Oli murroksen ja muutoksen aikaa – ”Luovuttiin kansanvaltuuksellisuudesta”, toteaa Paakkunainen (1985, 296).

Ruutua seurasi yhdistyksen johdossa Lolo Krusius-Ahrenberg, joka yhdistyksen henkilögalleriassa ansaitsisi oman biografiensa siinä missä Ruutukin. Krusius-Ahrenberg’in tuotannossa ja tiedenäkemyksessä yhdistyivät jännittävällä tavalla yhdistyksen silloinen menneisyys ja silloinen tulevaisuus. Hän oli aikaisemmassa, historian ja valtio-opin rajamailla olevassa tuotannossaan, profiloitunut enemmän historioitsijana kuin aateanalytiikkona, ja hänen pääteoksensa, vuonna 1947 ilmestynyt *Tyrannmördaren C. F. Ehrens-värd*, on selvästi aatehistoriallinen, joskin metodisesti kiintoisalla tavalla myös valtio-opillinen ja yleistyksiin pyrkivä (Anckar 1983, 166–167, 170–172). 1950-luvun alussa Yhdysvaltoihin suuntautuneen stipendi- ja kongressimatkaan liittyen

Krusius-Ahrenberg kuitenkin omaksui ehkä yllättävänkin varauksettomasti behavioraalisen tieteenideaalin, mistä osoituksena on hänen tärkeä joskin vähälle huomiolle jäänyt kirjoituksensa vuodelta 1960 *Politiikka*-lehdessä. Behavioralismi oli hänen mukaansa parempaa tulevaisuutta ennakoivia mahdollisuuksia täynnä: ”Beteendesynvinkeln öppnar helt nya möjligheter att nå ’the fundamentals of politics’” (Krusius-Ahrenberg 1960, 146). Hänenkin omaksumansa aikaisempi tutkimustraditio ja tutkimusote oli nyt vanhahtavaa ja aikaansa elänyttä: ”Vad vi vant oss att kalla politisk teori är ju i stor utsträckning irrelevant och bottenar i politisk doktrinlära samt rättsfilosofi” (Krusius-Ahrenberg 1960, 146). Yhdistykselle tärkeää ja tulevaisuutta osoittavaa oli Krusius-Ahrenberg’in uuden tiedeorientoitumisen myötä ja vanaveteen sijoittuva määrätietoinen suomalaisen valtio-opin kansainvälistymiseen tähtäävä pyrkimys ja työ – Paakkunainen kuvaa historiikkisanaan, aivan oikein, Krusius-Ahrenberg’ia ”yhdistyksen kansainvälisenä pioneerina” (1985, 311).

Statsvetenskapliga föreningen har i dag vidpass 400 medlemmar, medan antalet vid ungefär 1980-talets inbrott överskred 600 – jag hämtar dessa numerära uppgifter ur en här redan tidigare nämnd konferensrapport, avfattad av Erkki Berndtson (2008, 8). Nedgången är anmärkningsvärd, men den skall inte tillskrivas egentliga misslyckanden och tillkortakommanden från föreningens sida. Nedgången har, som Berndtson påpekar (2008, 8–9), två källsprång. Det ena har att göra med den professionalisering av föreningen och dess verksamhet om vilket här redan kort varit tal – då verksamheten blivit alltmer inriktad på det vetenskapliga forskningsarbetet och dess olika premisser och villkor, är det naturligt att den tidigare ganska stora del av medlemskåren som har företrätt andra discipliner än den statsvetenskapliga och intressen som går utöver de strikt vetenskapliga, småningom har funnit föreningens verksamhet mindre givande. Det andra källsprånget har att göra med en utveckling som är lika beklaglig som svåråtkomlig, nämligen den statsvetenskapliga disciplinens fragmentering och fraktionalisering. Jag skall, delvis med upprepande av vad jag anført annorstädes (Anckar 1988 a, 18–20), säga några särskilda ord härom.

I och för sig är det naturligt att olika begrepp, teorier, referensramar, metodologier och forskningstekniker konfronterar varandra, brottas med varandra och även bekämpar varandra i den vardag som är statskunskapens – här, som på många andra områden, är mångfald en rikedom snarare än en svaghet. Vad som är mindre naturligt och mindre bra är att skolbildningarna även har tematiska förtecken – subdiscipliner såsom internationell politik, offentlig förvaltning, kommunalpolitik, bryter sig ut, institutionaliserar, blir, s.a.s., skilda statskunskaper. Om precis detta har varit fråga även i Finland; inför precis denna utmaning har Statsvetenskapliga föreningen ställts (Anckar 1996, 197–200; Berndtson 2008, 7–9). Den svenska statsvetaren Kjell Goldmann ser i ett inlägg kring statskunskapens fragmentering en tydlig svaghet i prioriteringen av kompetensutvecklingen inom deldiscipliner – svagheten ligger däri, att en sådan utveckling undergräver de möjligheter som finns till en statsvetenskapsövergripande kunskapsutveckling. Fokuseringar på t.ex. välfärdsstaten eller nyinstitutionalismen, för att nämna två i diskussionen ibland uppdykande förslag till nya centralbegrepp, duger enligt Goldmann inte, ty de kan inte hålla ihop ämnet (1985, 6). Det gör däremot, fortfarande enligt Goldmann, koalitioner, förhandlingsteori och konfliktteori, när de har relevans för all politik (1985, 6). En central punkt i en strategi som vill motverka fragmentering måste, med en sådan utgångspunkt, bli att söka problem som har relevans för all politik, och att prioritera dem i forskningsupplägg och i forskningspolitik. Det synes mig, och jag skall en stund uppehålla mig härvid, att Statsvetenskapliga föreningen i sin egentliga verksamhet, den som kommer till uttryck i skrifter, projekt, konferenser och initiativ, på ett ganska tacknämligt sätt, medvetet eller omedvetet, utan att göra egentligt avkall på idén om blott en statskunskap, har rört sig längs en medelväg med förgreningar mot såväl deldisciplinära som mer övergripande kunskapsutvecklingar.

Jan-Magnus Jansson esitti 1950-luvun lopulla seuraavan usein lainatun suomalaisen valtio-opin karakterisoinnin: ”Suomen poliittisen elämän kartoitus on tänään edistynyt suunnilleen samalle tasolle kuin Afrikan kartoitus Livingstonen ja Stan-

leyn aikoihin. Rannikonmuodustus on selvillä ja suurimmat vuorijonot tunnettuja, minkä lisäksi tietyt paikkakunnat ovat jo olleet lähemmänkin tutustumisen kohteena” (Jansson 1959, 6). Karakterisointi oli sinänsä varmasti oikea; sen asettaman edistyskriteerin mielekkyydestä voidaan toki keskustella. Valtio-opin tehtävänä, näin voitaisiin väittää, ei suinkaan ole jonkun määrätyn maan tai alueen politiikan kartoitus sinänsä; kartoitukset ovat legitiimejä ja tarpeellisia vain kun ja jos ne ovat teoriasta johdettuja ja jos ne palvelevat teoriakehitystä. Suomi saattaa tai on saattanut olla esimerkiksi korporatismia, semi-presidentialismia ja puolueettomuuspolitiikkaa koskevien teorioiden osalta kiinnostava ja relevantti tutkimuskohde; monen muun teoriakokonaisuuden kannalta Suomen tapaus on todennäköisesti perifeerinen, marginaalinen ja vähemmän relevantti.

Vastaväitteitäkin löytyy; mainitsen kaksi. Ensimmäkin: rajankäynti yhteen maahan ja useisiin teoreettisesti johdettujen tapauksiin kohdistuvien tutkimusten välillä on hyötymielessä häilyvä ja epäselvä. Tämä käy erinomaisesti selville esimerkiksi B. Guy Petersin laadukkaassa vertailevan politiikan tutkimuksen oppikirjassa, missä tekijä toisaalta painottaa että ”the single country study is likely to remain a central feature of comparative politics for a very long time” (Peters 1998, 64), ja toisaalta viittaa hyväksyväntuntuisesti (1998, 7) siihen Adam Przeworskin ja Henry Teunen ajatukseen että vertailevan politiikan tutkimuksen perimmäinen tarkoitus on poistaa tutkimusasetelmista valtioiden varsinaiset nimet ja operoida pääasiallisesti käsitteiden ja muuttujien kautta (Przeworski & Teune 1970, 30). Ja toiseksi: tieteellä on yhteiskunnassa useita funktioita, ja niiden asettamat päämäärät edellyttävät ainakin jossain määrin erilaisia tutkimus- ja raportointikäytäntöjä. Yhteiskuntatieteille voidaan ja pitääkin asettaa oman maan kulttuuria ylläpitäviä ja rikastuttavia velvoitteita; niistä seuraa itseisarvona, että tutkimuksia suunnataan oman maan oloihin ja raportoidaan oman maan kielellä tai, kuten Suomen tapauksessa, oman maan kielellä. Näin ollen: sen lisäksi, että suomalaisten valtioppineiden tietysti tulee julkaista vertailevia tai käsitteiden tasolla operoivia politiikan tutkimuksia englanninkielellä tai muulla maailmankielellä, tulee suomenkielisten suomalaisten valtioppineiden julkaista Suomea koskevia suomenkielisiä tutkimuksia, ja ruotsinkielisten suomalaisten valtio-

oppineiden tulee julkaista Suomea koskevia ruotsinkielisiä tutkimuksia. Yhdistyksen käytännössä nämä periaatteet ovat mielestäni toteutuneet ja toteutuvat sangen kiitettävällä tavalla. Viittaus yhdistyksen englanninkieliseen kirja-sarjaan kuten nopeakin vilkaisu esimerkiksi yhdistyksen *Politiikka*-lehden vuosikertaan 2009 vahvistaa tämän – lehden artikkelit ja katsaukset käsittelevät poliittista maantiedettä, vertailevaa politiikkaa, poliittisia liikkeitä, vaalikampanjoita, legislatiivisia profiileja; myös Euroopan integraatiota ja kansainvälisen politiikan tutkimusta. Kirjoituksista noin puolet keskittyy Suomen oloihin, vajaa viidesosa on ruotsinkielisiä.

För de statsvetare, företrädesvis yngre, som arbetar s.a.s. på verkstadsgolvet, d.v.s. ute på institutionerna och forskningsanstalterna, och som där färdigställer lärdomsprov och andra studier, manifesteras relationen till Statsvetenskapliga föreningen huvudsakligen inom ramen för det som med en väl inarbetad term kallas ”politiikan tutkimuksen päivät”, d.v.s. de av föreningen regelbundet anstaltade statsvetenskapliga forskningsdagarna. När jag i ett tidigare sammanhang, för ganska länge sedan, när föreningen begick sitt 40-årsjubileum, kommenterade denna verksamhetsform, noterade jag att verksamheten ännu, efter experiment med försök i olika riktningar, sökte sin riktiga form. Jag fann dock att en orientering mot arbetskonferenser vore önskvärd och riktig ”redan därför att de i större utsträckning garanterar att personer med divergerande forskningsintressen får komma till tals i form av arbets- och forskningsrapporter” (Anckar 1975, 160). Orienteringen har nu förverkligats i drygt trettioårigt år, och erfarenheterna är, vill jag hävda, på det hela taget mycket goda. Beaktande de premisser som måste gälla för föreningens verksamhet är deltagarantalet högt och täckande, antalet undersökningar som passerar revy är till och med anmärkningsvärt stort, samma bör i regel sägas om antalet arbetsgrupper, och dessa grupper står, vilket är centralt viktigt att notera, för en god tematisk och metodologisk spridning. Forskningsdagarna är inkluderande, ej exkluderande; de är till för många, ej för få. De bejaktar deldisciplinernas intressen och rättigheter, men gör detta på ett integrerande sätt – i den form de

nu har internaliserat de därför föreställningen om en statskunskap, icke flera. I den tematiska och även metodologiska pluralism de företrädare kan man spåra, för att nu litet tillspetsa, arvet från Rutu likväl som arvet från Krusius-Ahrenberg.

Valtiotieteellisen yhdistyksen toiminnan ilmapiiri on niinä vuosikymmeninä kun allekirjoittanut on eri tasoilla ja eri tehtävissä toimintaan osallistunut, ollut rakentava, asiallinen ja yhteistyöorientoitunut. Suomessa 1960- ja 1970-luvuilla velloneen kiihaskin keskustelu tieteen yhteiskunnallisesta asemasta ja funktioista ja tieteen poliittisista kytkennöistä säteili toki yhdistyksen toimintaan ja kulttuuriin, mutta erimielisyydet saivat vain harvoin manifestin luonteen. Jäsenistön keskuudessa oli silloinkin laajalle levinnyt käsitys, että yhdistys oli mitä tarpeellisin yhteistyöfoorumi ja tieteenalan intressejä ja toimintaedellytyksiä edistävä organisaatio. Paakkunainen viittaa historiikissaan siihen, kuinka yhdistyksen käytännön toimissa on sisäistetty tietty moniarvoisuus ja traditioiden eriytymisen kunnioitus (1985, 375). Yhdistyksen veteraanit allekirjoittavat varmasti tämän. Heille yhdistys on ollut ja on koti, linnake, turvapaikka mutta myös väline, ponnahduslauta ja inspiraatio.

KIRJALLISUUS

- Anckar, Dag. 1975. Statsvetenskapliga Föreningen 40 år. *Politiikka* 17 :3, 157–161.
- Anckar, Dag. 1983. Valtiosääntö, parlamentarismi, aatehistoria. Teemoja 1930-luvulta sodanjälkeiseen aikaan. Teoksessa Jaakko Nousiainen ja Dag Anckar (toim.), *Valtio ja yhteiskunta*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Anckar, Dag. 1986. Finsk statskunskap jubilerar. *Finsk Tidskrift*, H. 5, 255–259.
- Anckar, Dag. 1988 a. En statskunskap eller flera. *Politiikka*, 30:1, 14–20.
- Anckar, Dag. 1988 b. Tankar kring nordisk statskunskap, särskilt svensk. *Politologen* 17:2, 53–76.
- Anckar, Dag. 1996. Political Science in Finland. Teoksessa *La Science Politique en Europe: Formation, Coopération, Perspectives*. Paris: Commission Européenne.
- Berndtson, Erkki. 2007. The Current State of Political Science in Finland. Teoksessa Hans-Dieter Klingemann (toim.), *The State of Political Science in Western Europe*. Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers.
- Berndtson, Erkki. 2008. Political Science in Finland. A Discipline in Troubled Waters. *IPSA Conference on International Political Science: New Theoretical and Regional Perspectives*, April 30–May 2, 2008, Montreal.

- Goldmann, Kjell. 1985. Statsvetenskaperna. *Politologen* 14:1, 4–6.
- Jansson, Jan-Magnus. 1959. Poliitiikan tutkimus Suomessa. *Poliitiikka* 1:1, 1–6.
- Krusius-Ahrenberg, Lolo. 1947. *Tyrannmördaren C. F. Ehrens-värd. Samhällssyn och politiskt testamente*. Helsingfors.
- Krusius-Ahrenberg, Lolo. 1960. Den politiska människan i forskningens ljuskägla. *Poliitiikka* 2:3, 145–146.
- Laponce, Jean A. 1988. "Canadian" Political Science Between the Relevant and the Irrelevant, the Rational and the Irrational, the Macro and the Micro, the Core and the Peripheries: Its Growth and Diversification in the Last Thirty Years. Teoksessa Dag Anckar ja Erkki Berndtson (toim.), *Political Science Between the Past and the Future*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Nousiainen, Jaakko. 1983. Valtio-opillisen tutkimuksen behavioraalinen murros. Teoksessa Jaakko Nousiainen ja Dag Anckar (toim.), *Valtio ja yhteiskunta*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Paakkunainen, Kari. 1985. *Demokratia, tiede, kansanvalistus. Valtiotieteellisen yhdistyksen intellektuaalihistoriaa 1935–1985*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Peters, B. Guy. 1998. *Comparative Politics. Theory and Methods*. London: Macmillan Press.
- Przeworski, Adam ja Teune, Henry. 1970. *The Logic of Comparative Social Inquiry*. New York: Wiley.